

DOI No: <http://dx.doi.org/10.14225/Joh315>

YÜKSEKÖĞRETİMDE “ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILÂP TARİHİ” DERSİ (AMAÇ, KAPSAM VE GÜNCEL TARTIŞMALAR IŞIĞINDA)*

Resul BABAÖĞLU**

Özet

Orta öğretim okullarında okutulan ‘‘T.C. İnkılâp Tarihi’’ dersiyle ortak müfredat programının uygulandığı yükseköğretim kurumlarındaki ‘‘Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi ‘‘ dersi ile ilgili son yıllarda kapsam, nitelik ve yöntem temelinde süregelen tartışmalar günümüzde de devam etmektedir. Söz konusu dersin hem tarih biliminin bir parçası olarak hem de vatandaşlık eğitiminde bir araç olarak tasarlanmış olması her şeyden önce, bu dersin uygulayıcısı olan akademisyenlere ayrı bir sorumluluk yüklemektedir. Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi dersinin amaç, içerik, veriliş şekli ve yöntemi üzerinde uzun yıllardan beri devam etmekte olan tartışmalar, son günlerde yeni bir boyut kazanarak dersin uygulanmasına son verilmesi, uzaktan eğitime geçilmesi ya da yeni bir formülasyonla içeriğinin büsbütün değiştirilmesi gibi noktalara gelmiştir.

Bu çalışmanın temel amacı, yükseköğretimde Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi dersi hakkındaki sorunlar ve tartışmalar ışığında ilgili literatürün incelenmesi ve Türkiye’nin farklı üniversitelerinde bu derse giren öğretim üyesi/elemanı akademisyenlerle yapılan görüşmeler sonucunda ulaşılan bilgileri değerlendirip dersin gereksinimlerini tespit etmektir. Görüşme yönteminin temel esaslarına bağlı kalınarak farklı zamanlarda kurulan diyaloglar, nitel değerlendirme tekniğiyle ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi, Cumhuriyet, Yükseköğretim, Tarih, Yükseköğretim Kurumu*

* Bu çalışma, 23-25 Eylül 2013 tarihleri arasında Siirt Üniversitesi tarafından gerçekleştirilen Uluslararası Sosyal Bilimler ve İbrahim Hakkı Sempozyumu’nda sunulan bildirinin gözden geçirilmiş halidir.

** Okutman. Siirt Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi

“Turkish Revolution And Atatürk Principles” Course In Higher Education (Objective, Content And In The Light Of Recent Discussions)

Abstract

The ongoing debate in the recent years on the basis of context, quality and method still continues today about “History of Turkish Republic and its Revolution” taught in secondary schools and “Ataturk Principles and Turkish Revolution” in higher education which has co-curricular program with the former. Since the course is designed both as a part of science of history and as a means in citizenship education, this course, above all, gives much responsibility to the academics as the practitioners. The ongoing debate on the basis of objectives, content, method of Ataturk's Principles and History course comes to a point via gaining a new dimension such as ending the course, implementing distance education or changing the content completely with a new formulation.

The main purpose of this study is to review the related literature on Atatürk's Principles and History of Turkish Revolution courses in higher education in the light of the discussions and issues and to determine the requirements of the course by evaluating the interviews had with the academics giving this course in the different universities of Turkey. The dialogues at different times are discussed with adheren cetothe basic principles of the interviewing method and by the qualitative evaluation technique.

Key Words: *Atatürk's Principles and History of Turkish Revolution, Republic, Higher Education, History, Institute for Higher Education*

1. Giriş

Bu araştırmanın konusunu oluşturan Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi dersi, genel olarak tarih bilimini içine alan tartışmalardan ayrı tutulamaz. Bu nedenle, Türkiye’de okullarda uygulanmakta olan tarih dersi ile ilgili öne sürülen farklı görüş ve eleştirilere değinmek, araştırmanın evrenini belirginleştirmek açısından faydalı olacaktır.

En genel tanımıyla, geçmişin bilgisi olarak tarif edilen tarih bilimi için farklı dönemlerde, değişik tanımlamalar yapılmıştır. Geçmişte yaşananları yeni nesillere aktarma misyonunda olan tarih, aynı zamanda iktidar sahiplerinin, kendilerine ve oluşturdukları kurumlara meşruiyet sağlamak amacıyla geçmişten bugüne değin ilgilendikleri bir alan olmuştur. Çünkü iktidar, köklerinin ne kadar eskiye dayandığının, ne kadar eski bir geçmişinin olduğunun vurgulanmasının, gerçekleştirdikleri icraatların ve oluşturduğu kurumların insanların zihninde daha kolay meşrulaştıracağını da beraberinde getireceğini düşünmüştür. (Satan & Şimşek, 2011, s. 11).Bu amaç

doğrultusunda yapılan bir tarih yazımının karşılaştığı en önemli eleştiri, Annales kuramının savunucuları Lucian Febvre ve Marc Bloch tarafından yapılmıştır. 1929 yılında ortaya atıkları bu yeni kurama göre, tarih, sadece padişahlar, önemli devlet adamları ve büyük çaptaki olayların anlatıldığı bir kronoloji bilimi olmamalıdır. (Bloch, 2013, s. 34). Tarihin konu alanının sınırlandırılması ile ilgili yapılmış olan bu eleştiriden sonra, Braudel, tarihçiyi arşivlerden, kitaplıklardan hatta kentlerden, kıraç kesime, doğaya, denize çağırılmış, bin yılın coğrafyasının, yüzyıllarının ekonomisinin peşine düşmüştür. (Özbaran, 1997, s. 123). Buna benzer şekilde, İbn-i Haldun da: “Tarih, insanın sosyal yaşamının incelenmesi, sosyal yaşamının zaman ve mekânsal sınırları içerisinde anlaşılmasıdır.” (Şıvgın, 2009) değerlendirmesiyle, tarihin sosyal bilimler içindeki önemini ortaya koymuştur.”

Tarihe yeni konu alanları oluşturan bu yaklaşımlar, 20. Yüzyılın sonundan itibaren bu defa, tarihte yöntem sorununu beraberinde getirmiştir. Her şeyden önce, tarihsel bilginin nakilci ya da öğretici bir anlayışla mı öğrenciye aktarılacağı konusu uzun yıllar tartışılmıştır. Son yıllarda, özellikle anglo-sakson ülkelerde savunulan bir görüş de, tarihin interdisiplin denilen modelle öğretilmesidir. Yani bu görüşe göre, farklı sosyal bilim dalları arasında bir ilişki kurularak yapılan tarih öğretimi daha etkili hale gelecektir. Ancak bu yöntem, fazla zaman kaybına neden olacağı için ve ulaşılmak istenen hedeften sapma ile sonuçlanacağı nedeniyle eleştirilmiştir. (Özbaran, 1997, s. 145).

Tarih bilimine yönelik yapılan yukarıdaki eleştiriler, bütün dünyada olduğu gibi, Türkiye’de de geçerliliğini korumaktadır. Ancak, bu eleştirilere ek olarak Türkiye’de yakın tarihin konularını içine alan Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi dersine ilişkin sıklıkla karşılaşılan güncel bir tartışma alanı bulunmaktadır. Öncelikle 1930’lu yıllarda uygulanan İnkılâp Tarihi derslerinin, dönemin yöneticileri tarafından, iktidarın sağlamlaştırılması ve benimsetilmesi amacına yönelik geliştirildiği gerekçesiyle yoğun bir eleştiriye tabi tutulmuştur. O dönemde, yetmiş tarihçilerin bulunmayışı ve cumhuriyet rejimine paralel bir tarih anlayışının hâkim kılınması için siyasal tarihçiler ortaya çıkmıştır. (Ersanlı, 1992, s. 77). Mahmut Esat Bozkurt, Hikmet Bayur, Recep Peker, Yusuf Kemal Tengirşenk gibi dönemin tanınmış devlet ve siyaset adamları tarafından ilk defa konferanslar şeklinde verilmeye başlanan İnkılâp Tarihi desleri, devrimlerin tanıtılması, benimsetilmesi ve cumhuriyet rejiminin genç nesiller arasında kök salmasını hedeflemekteydi. (Bozkurt & Peker, 1997).

Türkiye’de yeni bir toplum inşa etme programlarının bir aracı olarak tasavvur edilen inkılâp tarihi derslerini, 1930’lu yılların Avrupası’ndaki siyasal gelişmeler ve nihayetinde dünyadaki konjonktürel seyirle birlikte ele almak gerekmektedir. Milliyetçi akımların Avrupa Ülkelerini sardığı bu dönemde, Türkiye’de de Türk Tarih Tezi adı altında son derece romantik bir tarih anlayışı ortaya çıkmıştır. Afet İnan’ın, Avrupa’daki ders kitaplarında Türk ulusu için sarı ırktan ve ikinci sınıf ulus gibi yakıştırmaların olduğunu teşhis etmesinden sonra bir tepki olarak gelişen Türk Tarih Tezi, insanlık medeniyetin, Asya kıtasından doğup yayıldığı ve Türk ulusunun da çok köklü bir medeniyete sahip olduğu gibi argümanlara dayanıyordu.(Oral, 2006).

Bu dönemin genel karakteristiği olan ulusçu akımların Avrupa’da kök salmaya başlaması ve Osmanlı Devleti’nin I. Dünya Savaşından sonra Trans Kafkasya’da yaşadığı toprak kayıplarından sonra Anadolu’ya göç eden Zeki Velidi Togan, Ahmet Ağaoğlu ve Yusuf Akçura gibi düşünürlerin Türk Tarih yazını ve düşünce hayatına milli bir nitelik kazandırmaları da İnkılâp Tarihi derslerinin şekillenmesini etkileyen faktörler arasındadır.(Satan & Şimşek, 2011).

Mantıken bir rejim değişikliğinden sonra yeni rejimin kendi insanını yetiştirmek isteyeceği ve bunun için de bizzat kendi tarihinden yararlanacağı sonucunu çıkarmak zor değildir.¹Nitekim 1924-1929 tarihleri arasında Ortaokul üçüncü sınıflarda okutulan ve içinde cumhuriyetin oluşum sürecinin yer almadığı Hamit Muhsin imzalı “Türkiye Tarihi” adlı ders kitabı, 1929’dan sonradеğiştirilerek yerine, bugün inkılâp tarihi öğretiminin müfredatını oluşturan konuları da içeren lise tarihlerinin konulması, cumhuriyetin kendi vatandaşını yetiştirmede kendi tarihinden yararlanmak istediğini kanıtlar. (Aksoy, 2003, s. 69). Bunun yanında özellikle Avrupa’da siyasal değişimler doğrultusunda demokrasinin giderek yıpranması ve totaliter rejimlerin

¹ Başka ülkelerde de, bu yöntem uygulamaya koyularak benzer amaçlara ulaşılmaya çalışılmıştır. Örneğin Fransa’da Devrim Tarihi derslerinin ve bununla ilgili kutlamaların uzun bir geçmişi bulunuyordu. Fransa’da 1880’den itibaren, Fransız Devrimi’nin gerçekleştiği tarih olarak kabul edilen 14 Temmuz günü bayram olarak ilan edilmişti. Bundan birkaç yıl sonra Sorbonne Üniversitesi’nde Devrim Tarihi kürsüsü kurulmuştu. Sovyet Rusya’da ise, 1917 Bolşevik Devrimi’nin halka tanıtılması amacını güden devrim müzeleri kurulmuştu. Bu müze, her sınıftan insana Bolşevik Devrimi’ni tanıtmak amacına matuftu. Ahmet Mumcu, “**Ankara Adliye Hukuk Mektebi’nden Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi’ne**”, A.Ü. Hukuk fakültesi Yayınları, Ankara, 1997, s. 67. Ayrıca bkz. Mustafa oral, “**Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü (1933)**”, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi S 27-28, Mayıs-Kasım 2001, s. 321-33.

yükselmesi sonucu, Türk gençlerini bu siyasi akımlardan korumak ve onları cumhuriyet ideolojisine bağlamak düşüncesinin de bu derslerin verilmesinde etkili olduğu söylenebilir. (Bolat, 2012).

Bu amaçla başlatılan İnkılâp Tarihi dersinin kökeni 1925 yılına kadar uzanır. Bu ders, dönemin ilk yüksek okulu olan Ankara Hukuk Mektebi’nde “İhtilaller Tarihi” adıyla okutulmuştur. (Mumcu, 1997, s. 67-68). Ancak zorunlu ders olarak Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi dersi ilk defa Maarif Vekili Yusuf Hikmet Bayur tarafından, 4 Mart 1934’te İstanbul Üniversitesi’nde o gün açılışı yapılan İnkılâp Enstitüsü’nde verilmiş, ikinci ders ise iki hafta sonra 20 Mart 1934 tarihinde Başbakan İsmet İnönü tarafından bugün Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi olan Hukuk Mektebinde verilmiştir. Dersin düzenli olarak bir yıla yayılarak verilmesine ise 1934-1935 yılında geçilmiştir. Dersin, devam zorunluluğu olmadan zorunlu olarak alınması ise aynı yıl karara bağlanmıştır. 1 Ekim 1941 tarihinde Cumhurbaşkanı İsmet İnönü meclis konuşmasında, *“Şimdiye kadar konferans biçiminde verilen derslerin yükseköğretim kurumlarında esaslı bir ders şeklinde verilmesi” ve ayrıca bu konularda bilimsel araştırmalar yapmak ve yaymak amacıyla “Türk İnkılâp Tarihi ve Türkiye Cumhuriyeti Enstitüsü” kurulması gereğini vurgulamıştır.* Eğitim Bakanlığı’nın bu konuşmanın ardından TBMM’ye götürdüğü tasarısıyla Türk İnkılâp Enstitüsü’nün kurulması kararlaştırılmış ve 1942’ye kadar siyasiler tarafından konferans biçiminde verilen dersler, üniversitelerin görevli öğretim üyelerine bırakılmıştır. (Doyran & Doyran, 2013).

Ders, 1960’da “Türk İnkılâp Tarihi ve Türkiye Cumhuriyet Rejimi”, 1968’de “Türk Devrim Tarihi”, 1980 sonrası “Türk İnkılâp Tarihi” adıyla okutulmuştur. 1981 yılından itibaren ise 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun uyarınca “Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi” adını almıştır. 6 Kasım 1981 tarih ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu uyarınca “Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi” adını alarak, başından beri olduğu gibi zorunlu ders olma niteliğini korumuştur. (Doğaner, 2005). Bu kanunun 4. ve 5. maddelerine göre Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi dersi yükseköğretimin her kademesinde ve bütün öğretim süresince zorunlu hale getirilmiştir. 1990 yılında kanunun ilgili maddelerinde yapılan bir düzenlemeyle dersin sadece birinci sınıflarda ve iki dönem şeklinde okutulması kararlaştırılmıştır. (Erdem, 2010).

Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi’nin 25 Mayıs 1981 tarih ve 2087 sayılı nüshasında, yüksek okullarda “Türk İnkılâp Tarihi”, Orta Öğretim kurumlarında “Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi” derslerinin amacı ve

müfredat programı ayrıntılı biçimde yayınlanmıştır. Buna göre bu dersin amacı öğrencilere özetle;

- 1- Türk İnkılabının tarihi önemini ve anlamını kavratmak;
- 2- Atatürk'ün milliyetçilik ve medeniyetçilik anlayışını belirtmek;
- 3- Kurtuluş Savaşını ve bu savaşı, Türk milletinin varlığını korumak ve sürdürmek için ne büyük fedakârlıklarla gerçekleştirildiğini kavratmak;
- 4- Türk Milletinin bütün kurumları ve değerleriyle birlikte çağdaş uygarlığa hangi tarihi şartlar altında ve nasıl geçtiğini kavratmak;
- 5- Dünya devletlerinin ve Türkiye'nin içinde bulunduğu o günkü durum göz önüne alınmak suretiyle, Türk inkılabının ne güç şartlar altında gerçekleştirildiğini kavratmak;
- 6- Demokrasi hayatımızın gelişmesini inceleyerek, onlara demokratik düzenin gerektirdiği bilgi ve davranışları kazandırmaktır.(TC. Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi C.44, S.2087, 1981, s. 285).

9-13 Şubat 1981 tarihleri arasında, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı yüksek okullar için ayrıntılı bir program yayınlanmıştır.(Aksoy, 2003, s. 88). 18 y.y.'da Avrupa'da yaşanan birtakım önemli gelişmelerin yer aldığı bu programda Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu ekonomik, siyasi ve idari durum ele alındıktan sonra I. Dünya Savaşı'nın hangi şartlarda başladığı ele alınmaktadır. Bunun yanında, Atatürkçülük konularının da yer aldığı bu program, Kurtuluş Savaşı'nın özellikle askeri mücadele dönemini ayrıntısıyla içerir. Ancak, Atatürk Devrimlerinin ele alındığı bölümde kronolojik ve kategorik bir değerlendirme yapılmasına karşın, bu devrimlerin hangi konjonktürel şartlarda gerçekleştirildiği bilgisi yer almamaktadır. Bu da, söz konusu programın eksik bir yönünü oluşturmaktadır. Öte yandan, dersin konularını oluşturan dönemin 1938 yılına kadarki dönemi oluşturması da kesin aktüel olma iddiasını geçersiz kılmaktadır.(TC. Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi C.44, S.2087, 1981, s. 285).

Bu programda yer alan müfredatın orta öğretim kurumları için de öngörülmüş olması, pedagojik yönden de eleştirilen konuların başında gelmektedir. Zira yükseköğretim seviyesinde olan gençlerin kafalarında oluşacak olan sorulara cevap vermekten uzak bir durumda olan bu program, zaman zaman güç durumlara yol açmaktadır.

2. Yöntem

Bu çalışmada, ağırlıklı olarak Atatürk ilkeleri ve İnkılâp Tarihi dersi ile ilgili genel bir değerlendirme yapıldıktan sonra, bu derse yönelik ontolojik açıdan süregelen güncel tartışmalar ışığında durum tespitine gidilmiştir. Yazılı ve görsel basının taranması sonucunda, bu alanda önemli sayılabilecek isimlerin yanında, yetkin olmayan insanların da konu ile alakalı görüş bildirdiği ve mevcut durumu yönlendirici etkide bulunmaya çalıştığı görülmüştür. Bundan dolayı, görüşlerine başvurulması elzem hale gelen Türkiye'nin farklı üniversitelerinde, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi dersini okutan öğretim görevlilerine çeşitli sorular yöneltilmiştir. Farklı zamanlarda ve farklı yöntemlerle elde edilen bu verilere, görüşme yönteminin temel ilkelerine bağlı kalınarak ulaşılmıştır.

Bu çalışmada, nitel veri toplama yöntemlerinden olan görüşme yöntemi uygulanırken, soruların açık uçlu olmasına özen gösterilmiş, bu görüşmeye katılacak olan akademisyenler de önceden bilgilendirilmişlerdir.(Şimşek & Yıldırım, 2005).Bu amaçla katılımcılara araştırmanın ne amaçla yapıldığı, araştırmada hangi aşamaların olduğu, bu araştırmaya katılımın gönüllülük esasına dayandığı, katılımcının açık uçlu soruları cevaplarken ya da mülakat esnasında istediği zaman cevaplamayı bırakabileceği ve kimliğine ait bilgilerin gizli tutulacağı belirtilmiştir.

3. Araştırmanın Güncelliği ve Akademisyen Görüşü

Fiili olarak 1925 yılından, beri okutulmakta olan ve 1942 yılında yapılan düzenlemelerle yasal bir zorunluluğa dayandırılan İnkılâp Tarihi dersleri, 6 Kasım 1981 tarihinde kabul edilen 2547 sayılı kanunla “Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi” adıyla son şeklini almıştır. Son derece uzun bir zaman diliminde varlığını sürdürmüş olan bu derste, farklı dönemlerde çeşitli düzenlemelerle içerik ve şekil yönünden değişikliklere gidilmiştir.

Geçtiğimiz yıllarda, İnkılâp Tarihi dersi ile ilgili genel olarak yöntem sorunları üzerinde durulurken ve var olan sorunlara, daha çok tarih biliminin kapsamında birtakım çözümler bulunmaya çalışılmasına karşın, son zamanlarda ortaya çıkan tartışmalar söz konusu dersin varlığı ile ilgili bir noktaya gelmiştir. Özellikle Taraf Gazetesi'nde Yükseköğretim Kurumu kaynaklarına dayandırılarak verilen bir haberden sonra diğer yazılı ve görsel basın organlarında da Atatürk ilkeleri ve İnkılâp Tarihi derslerinin kaldırılacağına

yönelik haberler yer almıştır.² Her ne kadar, basın organlarında İnkılâp Tarihi dersinin, yeni YÖK reformu kapsamında kaldırılacağı haberleri hemen ertesi gün gene YÖK yetkilileri tarafından tekzip edilmiş olsa da, söz konusu dersle ilgili tartışmalar yeniden gündeme gelmiştir.

Daha önce değinildiği gibi, dersin varlığıyla ilgili değerlendirmelere son zamanlarda önemli ölçüde vurgu yapılmaktadır. Örneğin Yıldırım Beyazıt Üniversitesi'nden öğretim üyesi Bilal Sambur, "İnkılâp Tarihi kalksın, insanlık tarihi okutulsun" başlıklı köşe yazısında, dersin içeriği ve amacına vurgu yaparak büsbütün yeni bir forma bürünmesi gerektiğini ifade etmiştir. (Zaman, 8 Eylül 2012). Kısa zamanda, kamuoyunda büyük bir yankı uyandıran bu gelişmeler karşısında, çok sayıda tarihçi akademisyen tartışmaların dışında kalmayarak konu ile ilgili görüş bildirmiştir. Bu akademisyenlerin yaptıkları değerlendirmelerle konuya farklı yönlerden yaklaştıkları görülmüştür. Örneğin; Prof. Dr. Halil Berktaş, yaşanan tartışmaları çok faydalı ve yerinde bulduğunu, bu dersin yükseköğretimde okutulmaması gerektiğini (Sabah, 01 Eylül 2012) ifade ederken, Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Müdürü Prof. Dr. Kemal Arı; "Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi dersi 1933 yılından bu yana üniversitelerde okutulan bir derstir. 1933'te Türk İnkılâp Tarihi dersleri diye okutuluyordu. Bir ara Türk Devrim Tarihi oldu, 1982 Anayasası'ndan sonra da Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi adını aldı. Temel amaç Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş felsefesini ve aynı zamanda içinde bulunduğumuz yüzyılın tarihsel gelişimini üniversite çağına gelmiş gençlere anlatmaktır. Zaman içinde Atatürk İlkeleri derslerinin içeriği zenginleştirilmiş ve 20. yüzyılın olayları günümüze kadar üniversite öğrencilerine konunun uzmanları tarafından anlatılmaktadır." açıklamalarıyla yapılması düşünülen

²"Atatürk İlkeleri dersi kaldırılıyor." **Taraf**, 31 Ağustos 2012; "İnkılâp Tarihi dersinin kaldırılması gündemde." **Radikal**, 31 Ağustos 2012. **Milliyet**, 31 Ağustos 2012; "İnkılâp Tarihi, Türkçe, İngilizce dersleri üniversitelerde yok." **Sabah**, 01 Eylül 2013. "Üniversitelerde İnkılâp Tarihi dersi kaldırılıyor." Bkz www.ntvmsnbc.comErt. 15.09.2013. "Üniversitelerde Atatürk İlkeleri dersi kaldırılıyor." **Hürriyet**, 31 Ağustos 2012. Ancak, medyada bu haberlerin yer almasından bir gün sonra YÖK tarafından bir tekzip yayınlanmış ve şu ifadelere yer verilmiştir: "Üniversitelerde YÖK İnkılabı: Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Dersi kalkıyor" başlıklı haberin Yükseköğretim Kurulu Başkanı Sayın Prof. Dr. Gökhan Çetinsaya'nın beyanına atıfta bulunularak hazırlandığı algısı ortaya çıkmaktadır. Ne var ki Sayın Çetinsaya'nın haberi hazırlayan muhabire ya da başka bir gazeteciye böylesi bir açıklaması olmamıştır. Yükseköğretim Kurulu, yükseköğretimin yeniden yapılandırılması kapsamında üniversitelerimizin eğitim-öğretim, araştırma ve toplumsal hizmet fonksiyonlarının iyileştirilmesi noktasında reform çalışmalarını sürdürmektedir." <http://www.mediatekzip.com/yokten-inkilap-tarihi-aciklamasi-5619h.htm>Ert. 17.09.2013.

değişikliğe sıcak bakmadığını orta koymuştur. Aynı şekilde, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Müdürü Prof. Dr. Adnan Sofuoğlu da; "İçerikle herhangi bir değişikliğe gerek yoktur. Hatta derslerde ele alınan konular daha yakın döneme kadar getirilerek verilmesine devam edilmelidir. Hacettepe Üniversitesi olarak enstitümüzde 80'ler de dahil olmak üzere yakın dönem konularını işliyoruz. Genel olarak üniversitelerde verilen Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi derslerinde de konular, müfredat içinde olmasa bile eski ve yeni dönem değerlendirilecek şekilde veriliyor. Çok partili hayata geçiş, demokrat parti dönemi vs. bu derslerde anlatılıyor. Daha yakın dönemler de, özellikle öğrencilerden sorular geldikçe anlatılıyor." ifadeleriyle, İnkılâp Tarihi dersinin gerekliliğine vurgu yapmış, aynı zamanda, dersin işlenişi sırasında, öğrencilerin isteği ve öğretim üyesinin kişisel tercihiyle çok yakın tarihlerde yaşanmış olan önemli olayların bile derslerde ele alındığını ifade etmiştir.(Hürriyet, 31 Ağustos 2012).

Çalışmada ele alınan konu ile alakalı hazırlanmış olan görüşme soruları, Akdeniz Üniversitesi, Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Şırnak Üniversitesi, Ankara Üniversitesi ve Siirt Üniversitesi'nde görev yapmakta olan ve İnkılâp Tarihi dersini aktif olarak okutan öğretim üyelerine yöneltilmiştir. Bu görüşmelerin analizi, daha önce yapılan durum değerlendirmelerini ve bilimsel araştırmaları doğrular niteliktedir.³Görüşmeye katılan bir akademisyen, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi dersinin gerekliliği konusunu şu ifadelerle açıklamıştır:

“Millî birlik ve beraberliğin sağlanması ve sürekli hale getirilmesi, genç zihinlerde ortak bir tarih bilincinin oluşturulmasıyla mümkün olabilir. Millî birlik ve beraberliğimiz vasıtasıyla elde ettiğimiz millî bağımsızlığımızın askerî, siyasî, sosyal ve iktisadî tarihinin ve gelişim sürecinin anlatıldığı Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi dersi, bu bilincin oluşturulabilmesi için en önemli vasıtalarından biridir. Bu nedenle yakın tarihimizin anlatıldığı bu dersin kaldırılması ortak tarih bilinci oluşturulması yolundaki çalışmalara taş koymak olacaktır.” (Gör-1- SİÜ).

Daha öncede de değinildiği gibi, toplumu oluşturan bireylerin, ortak duygu ve gelecek arzusu taşımaları durumunda milli hedeflerin gerçekleşmesi

³ Bu çalışmada kullanılmak üzere hazırlanmış olan görüşme faaliyetine samimi bir biçimde ve bilim insanı sorumluluğuyla katılmış olan akademisyenlerin kimlik bilgilerine yer verilmemiştir. Araştırmanın konusunu oluşturan alanda devam eden tartışmaların güncelliğini koruması, zaman zaman politik boyutlara taşınması ve görüştüğümüz kimi akademisyenlerin de tercihi, bu kararın alınmasında etkili olmuştur.

de daha kolay hale gelecektir. Buna ilave olarak, görüşmeye katılan akademisyen: “Ders vasıtasıyla sadece bir tarih bilinci oluşturulmamakta; bugün Türkiye ve Türk milleti için oldukça önemli konu ve meseleler hakkında bilgi verilerek öğrencinin Türkiye’nin bugünkü meseleleri hakkında fikir sahibi olması sağlanmaktadır.” ifadeleriyle, dersin işlenişi sırasında, zaman zaman müfredatın dışına çıkılarak yakın tarihin konularını da içeren bir form kazandığı tespitine paralel bir yorum yapmıştır.

Konu ile ilgili görüşlerine başvuru Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü’nde görevli öğretim elemanı, A.İ.İ.T. dersini okutacak olan akademisyenlerin sahip olmaları gereken nitelikler için şu açıklamayı yapmıştır:

“Tarih lisans mezunu ve Cumhuriyet Tarihi alanında en az yüksek lisans mezunu olmaları gerekir. Bunun yanı sıra akademik olarak yeterli düzeye gelmeleri ve alana katkı sağlamaları amacıyla yine Cumhuriyet Tarihi alanında doktora yapıyor veya yapmış olmaları gerekir. Aynı zamanda diğer akademik faaliyetlerde de (sempozyum, makale, derleme, kitap çalışması gibi) bulunan ve dolayısıyla alana katkı sağlayan veya sağlamaya çalışan kişiler olması gerekir. Kuşkusuz bu özellikler Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi dersinin daha zengin bir içerik ve formatta ele alınmasını ve aktarılmasını sağlayacaktır.” (Gör-2-A.Ü.)

Benzer araştırmaların ortaya çıkardığı sonuçlara göre, A.İ.İ.T. dersine giren akademisyenler ciddi bir sorumluluk taşımaktalar. Bu durum düşünüldüğünde, yukarıda yer verilen ifadelerin son derece önemli bir noktayı vurguladığı görülmektedir. Görüşmeye katılan bir diğer akademisyen de, söz konusu derslerin günümüzdeki işlevini şu cümlelerle aktarmıştır:

“Sınırların kalktığı, kültürlerin birbirleriyle daha çok etkileşim halinde bulunduğu –eski zamanlarda görülmemiş bir ölçüde- bir zamanda ulus devlet sisteminin getirdiği keskin tanımlamalar artık niteliğini yitirmeye başladı. Bu nedenle İnkılâp Tarihi derslerinin revize edilmesi, kapsamının genişletilmesi gerekmektedir. Derslerin kaldırılması ise söz konusu edilmemelidir. Çünkü her Türk vatandaşının yakın dönem tarihi gelişmeleri bilmesi, onu özümsemesi ve bununda devletin en önemli bilim kurumları olan üniversiteler aracılığıyla verilmesi gerekir.” (Gör-3- A.Ü.)

Konu ile alakalı olarak sıklıkla dile getirilen bir durum da, dersin işlenişi sırasında karşılaşılan zorluklardır. Gerek, dersin zorunlu olması gerekse de genel olarak angarya bir ders olarak algılanması gibi nedenlerle

Yükseköğretimde “Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi” Dersi

çeşitli güçlükler yaşanmaktadır. Orta Doğu Teknik Üniversitesi’nden ulaştığımız dersin hocası bu yöndeki görüşlerini şu şekilde belirtmiştir:

“Bu dersin not/yoklama zoruyla ve zorunlu verilmesi, dersin verimini ve derse katılımı (sözlü veya devamlılık anlamında) azaltmaktadır. Öğretim elemanları ile öğrencileri karşı karşıya getiren bu duruma karşı uzaktan eğitim önerisinin veya YÖK programından tamamen kaldırılması kulağa çok sağlıklı gelmemektedir. Askeri rejim ürünü bir ders olması gerçeğinin ötesinde dersin sınıf geçme ve/ya mezun olmaya engel olması ihtimali dersi daha da ötekileştirmektedir. Ancak ilgili öğrencilerin o da ara sıra katıldıkları, diğer zamanın “bitse de gitsek” psikolojisiyle derse katılımın olduğu bir ortamda çok ciddi sıkıntılar vardır. Dersin tamamen kaldırılması önerisi, yaşadığı ülkenin geçmişini bilmemek/öğrenmemek anlamında sıkıntılı bir durum yaratacaktır.” (Gör-4- ODTÜ).

Yükseköğretime devam eden bütün öğrencilere zorunlu ders olarak uygulanan A.İ.İ.T. dersi ile ilgili aşağıda yer alan görüşler de, konunun daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacaktır:

“Türkiye’deki tarih anlayışı içerisinde Cumhuriyet döneminde 1930’lardan başlamak üzere Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi dersinin kesintisiz olarak verildiği görülmektedir. Dersin isminin değişmesi dışında konu bağlamında aktarılanlar genel olarak aynı kalmıştır. Dersin belirlenen amaçlar gözetilerek ve oluşturulan hassas çerçeve dışına çıkılmadan anlatılması hususu öğretmeni sınırladığından derste bir değişim veya dönüşüm olması gerekliliğini bence zorunlu kılmaktadır. Dersin tamamen kaldırılması taraftarı değilim; ancak hassasiyetlere dokunulmadan dönemin tüm yönleri ile öğretmen ve öğrenci tarafından tartışılarak işlendiği bir ders yaklaşımı benimsenebilir.” (Gör-5- Ş.Ü.)

Bazı küçük ayrıntılar dışında genellikle benzer noktalara vurgu yapan akademisyenler, yukarıda yer verilen ifadelere ek olarak, adı geçen dersin uygulanması sırasında karşılaştıkları sıkıntıları dile getirmişlerdir. Aslında, sosyal bilimler alanına giren birçok disiplininin öğretilmesinde karşılaşılan sorunlar, burada da geçerliliğini korumuştur. Dersin işlenişinde, öğretim görevlisinin sıklıkla düz anlatım yöntemine başvurması dersi statik hale getirmektedir. Öte yandan, üniversitelerde modern sınıf ortamlarının henüz tam anlamıyla yaratılamamış olması da sosyal bilimlerin öğretiminde verimliliği artırıcı bir faktör olan görselliğin sağlanmasında ciddi güçlükler doğurmaktadır.

4. Sonuç ve Tartışma

Kökleri 1925 yılına kadar geriye götürülebilecek bir ders olması ve tarihsel süreç içerisinde yaşanan siyasal gelişmelerin etkisiyle her dönemde yeni düzenlemelerle Türk eğitim tarihindeki varlığını devam ettirmesiyle, Atatürk ilkeleri ve İnkılâp Tarihi dersi birçok defa benzer nitelikteki tartışmaların konusu olmuştur. Daha önceki yıllarda dersin kapsamı ve yöntemi üzerinde özellikle tarihçi ve eğitim bilimciler tarafından çeşitli değerlendirmeler yapılmışsa da, günümüzde, daha çok dersin felsefi boyutu ve amacı etrafında şekillenen bir tartışma ortamı mevcuttur. Fakat bu dönemde yaşanan tartışmaların dikkat çeken en belirgin yönü, sadece üniversite kurumunu değil, toplumun geniş çevrelerini de içine alan bir seyir göstermesidir. Bu çalışmada, A.İ.İ.T. dersi ile ilgili devam etmekte olan mülahazaların içinde olması gereken akademisyenlerin görüşlerine yer verilerek, sözü edilen olgunun daha net anlaşılmasına bir nebze katkıda bulunulmaya çalışılmıştır.

Görüşme yöntemiyle elde edilen bulgulardan açıkça anlaşılıyor ki, İnkılâp Tarihi dersinin işlenişi, kapsam ve niteliği, öğrenci boyutu ve eğitim bilimsel yönü ile ilgili çeşitli sakıntılar mevcuttur. Görüşüne başvurulmuş neredeyse bütün akademisyenlerin dikkat çektikleri en önemli konu, dersin kapsamının, modern Türkiye tarihinin günümüze yakın konularını da içine alacak şekilde yeniden formüle edilmesidir. Ayrıca, Türk inkılabını içeren konuların anlatıldığı bölümlerde, dönemin bölge ve dünya şartlarına da vurgu yapılması önemli bir gereklilik olarak öne çıkmaktadır. Bu sayede cumhuriyet döneminde yapılan inkılâpların gerekliliği öğrenciler tarafından daha iyi anlaşılacak ve ders daha dinamik bir şekilde sokulacaktır. Bu çalışmada elde edilen bulgular açıkça göstermiştir ki, yükseköğretimde okuyan öğrenciler yaygın kanının aksine, dersin içerdiği konulara yönelik ciddi düzeyde ilgi göstermektedirler. Eğitimde güncellik ilkesi doğrultusunda, dersin konu kapsamına girmemesine rağmen, öğrencilerin merak ve beklentileriyle, öğretim görevlilerinin sık sık, yakın tarihte yaşanan bazı olaylara da değindikleri yapılan görüşmelerde ortaya konulmuştur.

Bu çalışmaya konu olan dersin daha verimli hale getirilebilmesi ve mevcut problemleri ortadan kalkması için, cumhuriyet dönemini ele alan konuların ekonomik, toplumsal, düşünsel ve psikolojik yönden yeniden kurgulanması gerekmektedir. Bunun yanında, ele alınan konuların tarih literatüründeki yeni araştırma ve bulgular ışığında güncellenmesi de zorunlu hale gelmiştir. Örneğin, günümüzde T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük ders

kitapları ve yükseköğretim için tavsiye edilen kitaplarda Milli Mücadele yıllarında kurulan Müdafa-i Hukuk Cemiyetlerinin sayısı onu geçmemektedir. Oysa, Mondros Mütarekesinden sonra bu cemiyetlerin yurdun her tarafında, köylerde dahi örgütlendikleri ve sayısının iki yüz elliye geçtiği bilinmektedir. Bu tür örneklerin çoğaltılabilmesi mümkündür. Benzer şekilde, yerel tarihin öne çıkan bazı unsurlarına yer verilmesi de anılan dersi daha ilgi çekici hale getirecektir. Söz gelimi, İzmir’in işgal edilmesine tepki olarak başlatılan protesto mitingleri konusunda döneme ilişkin yerel tarihin bir parçası olarak, Siirt’teki 50-55 bin kişilik mitinge vurgu yapılmasının Siirt Üniversitesi özelinde, İnkılap tarihi dersine ilişkin yaratacağı heyecan buna örnek gösterilebilir. (Atalay, 1946).

Günümüzde, bilişim teknolojisinin gelişmesiyle beraber, insanlar görsel ve yazılı basında tarihe ilişkin pek çok materyalle karşılaşmaktadır. Büyük ölçüde tarihçi olmayan kişilerin ürünü olan bu materyallere karşı eleştirel ve sorgulayıcı bir yaklaşımın benimsetilmesi de bu dersin amaçlarından biri olmalıdır. Öte yandan, yükseköğretimdeki bütün bölümlerde aynı müfredatın okutulması da uygun bir durum değildir. Dersin okutulacağı bölüm ile ilgili tarih içinde yaşanan gelişmeler de gerektiği kadar konu alanına dâhil edilmelidir.

KAYNAKÇA

(1981, Mayıs 25). *TC. Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi C.44, S.2087.*

(2012, Ağustos 31) *Taraf.*

(2013, Ağustos 31) *Taraf.*

(2013, Ağustos 31) *Milliyet, Hürriyet, Radikal.*

(2013, Eylül 01) *Sabah.*

Aksoy, İ. (2003). *Yükseköğretim Kurumlarında İnkılâp Tarihi öğretimi.* Ankara: Gazi Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2003.

Bloch, M. (2013). *Tarih Savunusu veya Tarihçilik Mesleği.* İstanbul: İletişim.

Bolat, M. (2012, Aralık). modern Türkiye Cumhuriyeti'nin oluşum Sürecinde Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Dersleri'nin Yeri ve Amaçları. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 5(8).

Bozkurt, M. E., & Peker, R. (1997). *1933 Yılında İstanbul Üniversitesinde Başlayan İlk İnkılâp Tarihi Ders Notları .* İstanbul: Türk Dünyası Araştırma Vakfı.

Doğaner, Y. (2005). Yükseköğretimde Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Dersi. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, c.XXI, Temmuz 2005, sayı: 62''den ayrı, 589-611.*

Doyran, F., & Doyran, M. (2013). ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILÂP TARİHİ DERSİ ZORUNLU DERS OLMALI MI? ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN GÖRÜŞ VE ÖNERİLERİ. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic.*

Erdem, U. (2010). Compulsory History Teaching Throughout the Historical Process in. *Procedia Social and Behavioral Sciences*(9), 1074–1078.

Ersanlı, B. (1992). *İktidar ve Tarih, Türkiye'de "Resmi Tarih" Tezinin Oluşumu (1929-1937).* İstanbul: Afa Yayınları.

Mumcu, A. (1997). *Ankara Adliye mektebinden Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesine.* Ankara.

Oral, M. (2006). *Türkiye'de Romantik Tarihçilik (1910-1940).* Ankara: Asil Yayınları.

Özbaran, S. (1997). *Tarih ve Öğretimi.* İstanbul: Cem Yayınevi.

Satan, A., & Şimşek, A. (2011). *Milli Tarihin İnşası.* İstanbul: Tarihçi Kitabevi.

Yükseköğretimde “Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi” Dersi

Şimşek, H., & Yıldırım, A. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Şıvgın, H. (2009). Ulusal Tarih Öğretiminin Kimlik Gelişimindeki Önemi. *Akademik Bakış, C.2, S.4*, 35-52.

HYPERLINK "<http://www.medyatekzip.com/yokten-inkilap-tarihi-aciklamasi-5619h.htm>" <http://www.medyatekzip.com/yokten-inkilap-tarihi-aciklamasi-5619h.htm> Ert. 17.09.2013.

HYPERLINK "<http://www.ntvmsnbc.com>" www.ntvmsnbc.com Ert. 15.09.2013.